

УДК 338.46

АНАЛІЗ ГРОШОВИХ ПОТОКІВ ПІДПРИЄМСТВА

Тацій І.В.

ANALYSIS OF MONEY STREAMS OF ENTERPRISE

Tatsii I.V.

У статті обґрунтовано роль і місце аналізу в системі управління грошовими потоками підприємства. Проаналізовано зміни, що внесені Національним Положенням (Стандартом) Бухгалтерського Обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» до форми №3 «Звіт про рух грошових коштів». Підкреслено на необхідність удосконалення системи обліково-аналітичної інформації про грошові потоки підприємства. Уточнені аналітичні моделі показників: чистий грошовий потік у результаті операційної діяльності; чистий грошовий потік у результаті інвестиційної і фінансової діяльності підприємства; чистий грошовий потік підприємства.

Ключові слова: аналіз, прямий метод, непрямий метод, валовий грошовий потік, чистий грошовий потік.

Постановка проблеми. Платоспроможність та ліквідність підприємства безпосередньо залежить від його спроможності своєчасно та в необхідному розмірі генерувати грошові потоки. Ця залежність потребує реалізації цілісної системи обліку, аналізу, прогнозування, планування та контролю грошових потоків, що формуються в результаті фінансово-господарської діяльності підприємства, тобто управління грошовими потоками [1].

Увага до управління грошовими потоками пояснюється тим, що в ринкових умовах господарювання потенційний власник повинен дати відповідь на три стратегічні питання: якими повинні бути величина та оптимальний склад активів підприємства; де знайти джерела фінансування та якою повинна бути їх оптимальна структура; як організувати поточне та перспективне управління діяльністю, щоб забезпечити платоспроможність та фінансову стійкість підприємства [2].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичному обґрунтуванню й практичному вирішенню питань аналізу грошових потоків підприємства присвятили значну кількість наукових праць зарубіжні й вітчизняні економісти: І.А. Бланк, Е.Брігхем, Е.Нікхбахт, А.М. Поддєрьогін, Т. Райс, А. Кінг, Н.Н. Тренев, І.Т.Балабанов, В.В. Бочаров, Л.Н. Павлова, Р.Б. Тянь, Г.Г. Кірейцев, Л.О. Лігнен-

ко, М.С. Пушкар, О.О. Терещенко, О.В. Чаплигіна та інші.

Однак окремі питання організації і методики аналізу грошових потоків не мають достатнього наукового опрацювання.

Мета. Основною метою статті є аналіз змін, внесених НП(С)БО 1 у фінансову звітність, зокрема, у форму №3 «Звіт про рух грошових коштів» та обґрунтування необхідності удосконалення системи обліково-аналітичної інформації про грошові потоки підприємства.

Матеріали і результати дослідження. Процес управління грошовими потоками підприємства послідовно охоплює наступні основні етапи (рис. 1):

Рис.1. Основні етапи управління грошовими потоками підприємства

Основною метою етапу забезпечення повного і достовірного обліку грошових потоків підприємства є формування звіту про рух грошових коштів підприємства (форма №3). Реалізація цього етапу покликана реалізувати принцип інформативної вірогідності для проведення наступних етапів управління

грошовими потоками, а саме, аналізу, оптимізації, планування і контролю грошових потоків.

Незважаючи на прийняття Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» призначення та загальні засади заповнення форми №3 «Звіт про рух грошових коштів» не змінилися. Як і раніше, основна мета форми №3 - відображати надходження та вибуття грошових коштів протягом звітного періоду в результаті операційної, інвестиційної та фінансової діяльності [3]. Це дає змогу проаналізувати здатність підприємства генерувати приток грошових коштів, а також напрями витрачання наявних коштів для оцінки необхідності в них на майбутнє.

За результатами діяльності у 2013 році цей звіт будуть заповнювати майже всі підприємства, незалежно від того, складають вони звітність за вітчизняними П(С)БО чи МСФЗ. Винятки становлять тільки суб'єкти малого підприємництва й іноземні представництва, але відкритим є питання складання форми № 3 СМП та іноземними представництвами, які зобов'язані чи вирішили звітувати за МСФЗ (п. 1 р. IV НП(С)БО 1).

НП(С)БО 1 пропонує на вибір дві форми звіту: для складання за прямим методом; для складання за непрямим методом.

Бажаний спосіб складання та відповідну форму звіту підприємства вправі вибрати самостійно.

Заповнення Форми № 3 за прямим методом передбачає використання даних з дебетових або кредитових оборотів рахунків обліку грошових коштів (30 «Каса», 31 «Рахунки в банках») за звітний період у кореспонденції з рахунками бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій. На наш погляд, під час складання звіту за прямим методом можуть виникати певні труднощі, які пов'язані, у першу чергу, з великою трудомісткістю методу.

Форма № 3 за непрямим методом передбачає використання вже готових показників із Балансу та Звіту про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід) для заповнення I розділу звіту - «Рух грошових коштів у результаті операційної діяльності». Для заповнення II розділу «Рух грошових коштів у результаті інвестиційної діяльності» і III розділу «Рух грошових коштів у результаті фінансової діяльності» передбачено використання прямого методу.

Склад статей кожного варіанту форми № 3 передбачений НП(С)БО 1. Частина таких статей є стаціонарною, за виключенням випадків відсутності відповідної інформації як у поточному, так і в попередньому звітному періоді. Інша частина статей - додаткова. Їх можна включати у звіт за бажанням і наявністю таких умов:

інформація є суттєвою;

оцінка статті може бути достовірно визначена.

Аналіз грошових потоків здійснюється у декілька етапів, одним з яких є виявлення рівня збалансованості позитивного і негативного грошових по-

токів підприємства, а також динаміки чистого грошового потоку як найважливішого результативного показника діяльності підприємства й індикатора рівня збалансованості його грошових потоків. Такий аналіз можна провести за даними форми №3.

Аналіз грошових потоків за даними форми №3, складеної за прямим методом, спрямований на одержання даних, що характеризують як валовий, так і чистий грошовий потік підприємства у звітному періоді. Такий аналіз покликаний відбивати весь обсяг надходжень і витрат коштів у розрізі окремих видів господарської діяльності і по підприємству в цілому.

При використанні прямого методу розрахунок грошових потоків використовуються безпосередні дані бухгалтерського обліку, що характеризують усі види надходжень і витрат коштів.

Аналітична модель, за якою здійснюється розрахунок суми чистого грошового потоку у результаті операційної діяльності підприємства прямим методом, з урахуванням тільки стаціонарних статей форми №3, буде мати наступний вигляд:

$$ЧГП_0 = РП + ППЗ + ЦФ + ІН - K_{mm} - K_{оп} - ЄСВ - ПЗ - ІВ, (1)$$

де $ЧГП_0$ - сума чистого грошового потоку у результаті операційної діяльності;

$РП$ - надходження від основної діяльності, тобто від реалізації продукції (робіт, товарів, послуг);

$ППЗ$ - одержані з бюджету на рахунки підприємства в установах банків суми податків і зборів;

$ЦФ$ - суми надходжень із бюджету, державних цільових фондів, а також інших осіб;

$ІН$ - інші надходження грошових коштів від операційної діяльності;

K_{mm} - сума коштів, сплачених постачальникам за одержані ТМЦ, прийняті роботи, надані послуги;

$K_{оп}$ - сума коштів, сплачених як оплата за виконану роботу, а також суми допомоги, винагород;

$ЄСВ$ - сума сплаченого єдиного соціального внеску на загальнообов'язкове соціальне страхування;

$ПЗ$ - сума сплачених до бюджету податків і зборів;

$ІВ$ - сума використаних грошових коштів на інші напрями операційної діяльності.

Інвестиційна діяльність - придбання і реалізація тих необоротних активів, а також фінансових інвестицій, які не є складовою еквівалентів грошових коштів [3].

З урахуванням змін, внесених до ф.№3 НП(С)БО 1, аналітична модель, за якою буде здійснюватися розрахунок чистого грошового потоку по інвестиційній діяльності, прийме наступний вигляд:

$$ЧГП_i = H_a + H_{na} + H_v + H_o + H_{\phi} + ІН - B_{\phi i} - B_{na} - B_o - ІВ, (2)$$

де $ЧГП_i$ - сума чистого грошового потоку у результаті інвестиційної діяльності;

H_a - сума грошових надходжень від продажу акцій або боргових зобов'язань інших підприємств, а також часток у капіталі інших підприємств;

$H_{на}$ - сума грошових надходжень від продажу інвестиційної нерухомості, необоротних активів необоротних активів, утримуваних для продажу, і групи вибуття, а також інших довгострокових необоротних активів (окрім фінансових інвестицій);

H_e - надходження грошей у вигляді відсотків за позиками іншим сторонам за фінансовими інвестиціями в боргові цінні папери, за використання переданих у фінансову оренду необоротних активів тощо;

H_o - суми отриманих грошима дивідендів;

$H_{ф}$ - надходження грошей, зокрема від ф'ючерсних, форвардних контрактів, контрактів «своп» та опціонів (за винятком тих контрактів, які укладаються в рамках основної діяльності підприємства);

IH - інші надходження у результаті інвестиційної діяльності;

$V_{фи}$ - витрати грошей на придбання акцій або боргових зобов'язань інших підприємств, а також часток участі у спільних підприємствах;

$V_{на}$ - виплати грошей для придбання (створення) основних засобів, нематеріальних активів та інших необоротних активів (окрім фінансових інвестицій);

V_o - суми коштів, сплачених за деривативами, зокрема ф'ючерсними контрактами, форвардними контрактами, контрактами «своп» та опціонами тощо (за винятком випадків, коли такі контракти укладаються для операційної діяльності підприємства або виплати класифікуються як фінансова діяльність);

IV - сума використаних грошових коштів на інші напрями інвестиційної діяльності.

Фінансова діяльність (за визначенням НП(С)БО 1) - діяльність, яка призводить до змін розміру і складу власного і позикового капіталів підприємства [3].

З урахуванням змін, внесених до ф.№3 НП(С)БО 1, формула, за якою буде здійснюватися розрахунок чистого грошового потоку у результаті фінансової діяльності, прийме наступний вигляд:

$$ЧГП_{ф} = H_{вк} + П + IH - V_a - З - Д, \quad (3)$$

де $ЧГП_{ф}$ - сума чистого грошового потоку підприємства у результаті фінансової діяльності;

$H_{вк}$ - сума надходжень коштів від розміщення акцій та інших операцій, що приводять до збільшення власного капіталу;

$П$ - отримання грошей як позики, видачі векселів, облігацій, а також інших видів короткострокових і довгострокових зобов'язань, не пов'язаних з операційною й інвестиційною діяльністю);

IH - інші надходження грошей у результаті фінансової діяльності;

V_a - грошові виплати на придбання (викуп) власних акцій;

$З$ - суми грошей, витрачених на повернення раніше отриманих запозичень;

$Д$ - суму дивідендів, виплачених грошима.

Результати розрахунку суми чистого грошового потоку у результаті операційної, інвестиційної і фінансової діяльності дозволяють визначити загальний його розмір по підприємству в звітному періоді. Цей показник розраховується за наступною формулою:

$$ЧГП = ЧГП_o + ЧГП_i + ЧГП_{ф}, \quad (4)$$

де $ЧГП$ - загальна сума чистого грошового потоку підприємства;

$ЧГП_o$ - сума чистого грошового потоку підприємства у результаті операційної діяльності;

$ЧГП_i$ - сума чистого грошового потоку підприємства у результаті інвестиційної діяльності;

$ЧГП_{ф}$ - сума чистого грошового потоку підприємства у результаті фінансової діяльності.

Розрахунок чистого грошового потоку підприємства непрямим методом здійснюється по видах господарської діяльності і підприємству в цілому.

По операційній діяльності базовим елементом розрахунку чистого грошового потоку підприємства за непрямим методом виступає його чистий прибуток, отриманий в звітному періоді.

Шляхом внесення відповідних коректив чистий прибуток перетворюється потім у показник чистого грошового потоку. Аналітична модель, за якою здійснюється розрахунок цього показника по операційній діяльності, має наступний вигляд:

$$ЧГП_o = ГП_o - СПП, \quad (5)$$

де $ЧГП_o$ - сума чистого грошового потоку у результаті операційної діяльності;

$ГП_o$ - грошовий потік від операційної діяльності;

$СПП$ - сума сплаченого за період податку на прибуток (за виключенням його частини, що належить до фінансової та інвестиційної діяльності).

Грошовий потік від операційної діяльності є різницею між сумами надходжень і видатків після коригування прибутку (збитку) від звичайної діяльності до оподаткування [4].

Коригування прибутку (збитку) від звичайної діяльності до оподаткування здійснюється на:

амортизацію необоротних активів, тобто на суму нарахованої за період амортизації матеріальних, нематеріальних та інших необоротних активів (дані відображаються у рядку 2515 Форми № 2);

збільшення (зменшення) забезпечень наступних витрат і платежів за результатами періоду (дані рядків 1520, 1660 Форми №1);

збиток (прибуток) від нереалізованих курсових різниць унаслідок перерахунку грошових коштів та їх еквівалентів в іноземній валюті (аналітичні данні по Дт 94 рахунку або по Кт 71 рахунку);

збиток (прибуток) від неопераційної діяльності та інших негрошових операцій (дані рядків 2200, 2220, 2240, 2255, 2270 Форми № 2);

зменшення (збільшення) оборотних активів (дані рядку 1195 Форми № 1, скориговані на суму рядків 1165, 1170, 1160, 1136 і аналітичних даних по рядках 1100, 1110, 1125, 1130, 1135, 1155 та 1190). При цьому не враховуються зміни в складі оборотних активів унаслідок: негрошових операцій інвестиційної діяльності (обмін на необоротні активи, фінансові інвестиції тощо); фінансової діяльності (плата дивідендів або погашення зобов'язань із фінансової оренди виробничими запасами, продукцією, товарами тощо, негрошові внески до статутного капіталу, включення фінансових витрат у собівартість продукції тощо); виправлення помилок минулих років.

Аналіз суми чистого грошового потоку у результаті інвестиційної і фінансової діяльності, а також по підприємству в цілому здійснюється за тими ж алгоритмами, що і при використанні прямого методу.

Таким чином, розбіжність результатів аналізу грошових потоків прямим і непрямим методом відноситься тільки до операційної діяльності підприємства.

Висновок. Результати аналізу показників чистого грошового потоку у динаміці за видами діяльності і по підприємству в цілому можуть бути використані для виявлення резервів оптимізації, планування і контролю грошових потоків.

Література

1. Крамаренко Г.О. Фінансовий менеджмент. [підручник] / Г.О. Крамаренко – К.: ЦУЛ, 2006. – 520 с.
2. Некрасенко Л.А. Напрями удосконалення управління грошовими потоками суб'єктів господарювання [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/Chem_Biol/Nppda
3. Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»: Наказ Міністерства фінансів України від 07.02.2013 р. № 73 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13>
4. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо заповнення форм фінансової звітності: Наказ Міністерства фінансів України від 28.03.2013р. №433 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.minfin.gov.ua/control/uk>

References

1. Kramarenko G.O. Finansovij menedzhment. [pidruchnyk] / G.O. Kramarenko – K.: CUL, 2006. – 520 s.

2. Nekrasenko L.A. Naprjamy udoskonalennja upravlinnja groshovymu potokamy sub'ektiv gospo-arjuvannja[Elektronnyj resurs].-Rezhym dostupu:http://archive.nbuv.gov.ua/portal/Chem_Biol/Nppda

3. Pro zatverdzhennja Nacional'nogo polozhennja (standartu) buhgalters'kogo obliku 1 «Zagal'ni vymogy do finansovoi' zvitnosti»:Nakaz Ministerstva finansiv Ukrainy vid 07.02.2013 r. № 73 [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13>

4. Pro zatverdzhennja Metodychnyh rekomendacij shhodo zapovnennja form finansovoi' zvitnosti: Nakaz Ministerstva finansiv Ukrainy vid 28.03.2013r.№433[Elektronnyj resurs].– Rezhym dostupu: <http://www.minfin.gov.ua/control>

Тацій І.В. Анализ денежных потоков предприятия

В статье определены роль и место анализа в системе управления денежными потоками предприятия. Проанализированы изменения, внесенные НП(С)БУ 1 «Общие требования к финансовой отчетности» в форму №3 «Отчет о движении денежных средств». Подчеркнута необходимость совершенствования системы учетно-аналитической информации о денежных потоках предприятия. Уточнены аналитические модели показателей: чистый денежный поток в результате операционной деятельности; чистый денежный поток в результате инвестиционной и финансовой деятельности предприятия; чистый денежный поток предприятия.

Ключевые слова: анализ, прямой метод, косвенный метод, валовой денежный поток, чистый денежный поток.

Tatsii I. Analysis of money streams of enterprise

The role and place of analysis in control system of the money streams of enterprise are reasonable in the article. Changes are analyzed brought in by National Statute (Standard) of Record-Keeping 1 «The general requirements to the financial reporting» in form №3 «The report of cash flow». The necessity of perfection of the system of registration-analytical information about the money streams of enterprise is underline. The analytical models of indexes are specified: clean money stream as a result of operating activity; clean money stream as a result of investment and financial activity of enterprise; clean money stream of enterprise.

Keywords: analysis, direct method, indirect method, gross money stream, clean money stream

Тацій Інна Валеріївна - кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри обліку і аудиту Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля.

Рецензент: Чиж В.І. - доктор економічних наук, професор, завідувача кафедрою обліку і аудиту Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля, м. Луганськ, Україна.

Стаття подана 01.12.2013 р.